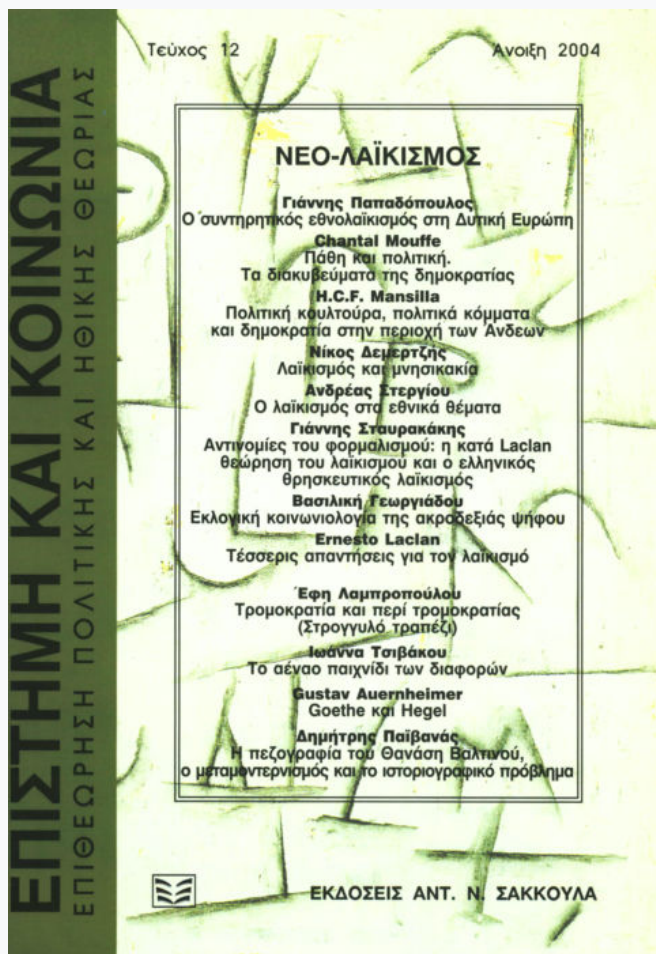

Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας

Τόμ. 12 (2004)

Νεο-λαϊκισμός

Bent Flyvbjerg, Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again

Ανδρέας Δαβαλάς

doi: [10.12681/sas.785](https://doi.org/10.12681/sas.785)

Βιβλιογραφική αναφορά:

Δαβαλάς Α. (2015). Bent Flyvbjerg, Making social science matter: Why social inquiry fails and how it can succeed again. *Επιστήμη και Κοινωνία: Επιθεώρηση Πολιτικής και Ηθικής Θεωρίας*, 12, 381–382. <https://doi.org/10.12681/sas.785>

Bent Flyvbjerg, *Making Social Science Matter. Why social inquiry fails and how it can succeed again*, Cambridge University Press 2003, 204 σελ.

Ο σχεδόν κοινότυπος αφορισμός για την κρίση θεσμών και αξιών της εποχής μας, τείνει να συμπαρασύρει σε μια ιδιότυπη εσωστρέφεια, αν όχι παθητικότητα, και τον χώρο των κοινωνικών επιστημών που άλλοτε πρωτοστατούσε στη διαμόρφωση του κοινωνικοπολιτικού γίγνεσθαι. Από αυτή την παθητική 'διαχείριση' της γνώσης, επιχειρεί να δραπετεύσει ο καθηγητής Flyvbjerg με το τελευταίο έργο του, διαπιστώνοντας ότι οι κοινωνικές επιστήμες, στην προσπάθειά τους να παρουσιάσουν μια συγκροτημένη μεθοδολογία αντίστοιχη των φυσικών επιστημών, παρασύρθηκαν σε έναν αγώνα εκ προοιμίου χαμένο. Και τούτο διότι έπεσαν θύμα ενός βιαστικού ορθολογισμού που προσεγγίζει τη γνωσιοθεωρία με όρους επαληθευσιμότητας και προβλεψιμότητας, ενώ κάτι τέτοιο απάδει στη φύση και την αποστολή των επιστημών της κοινωνίας.

Ο Flyvbjerg επιχειρεί την υπέρβαση μεθοδολογικών ψευδοδιλημμάτων και παραπειστικών συγκρίσεων μεταξύ θετικών και θεωρητικών επιστημών, εισάγοντας ως κριτήριο γνώσης την αριστοτελική έννοια της φρόνησης η οποία, ταυτόχρονα, συνδυάζει αλλά και υπερβαίνει ποιοτικά τον εμπειρισμό και τον ορθολογισμό. Ωστόσο, η αριστοτελική εκδοχή του όρου, καθώς προέρχεται από το φιλοσοφικό πεδίο της ηθικής έχει εκληφθεί από τους σύγχρονους μελετητές (Gadamer, Bernstein, κ.ά.) ως σύνεση ή 'εφαρμοσμή' σοφία, και δεν έχει συσχετισθεί με τις τρέχουσες έννοιες της προέλευσης, της άσκησης ή της νομιμοποίησης της ισχύος. Ο Flyvbjerg ισχυρίζεται πειστικά –και στο σημείο αυτό έγκειται η καινοτομία του– ότι αν επισημανθεί και σημασιολογηθεί το χάσμα μεταξύ φρόνησης (δηλαδή, δεοντολογίας) και εξουσίας, θα αποκτήσουμε ένα νέο εκλεπτυσμένο μεθοδολογικό κριτήριο ικανό να υπεισέλθει με αξιώσεις στον χώρο των ποιοτικών αποτιμήσεων.

Σε αυτή τη βάση, αντιλαμβανόμαστε ότι το φαινομενικό μειονέκτημα της κοινωνιολογίας να συγκροτήσει μια αυστηρά δομημένη μεθοδολογία, μετατρέπεται σε πλεονέκτημα, όταν αυτή καλείται να προάγει τη γνώση στους τομείς της πολιτικής, της οικονομικής ή της πολιτισμικής διαδικασίας εξέλιξης σε μια κοινωνία. Αξιοποιώντας το μοντέλο πρόσκτησης της γνώσης του Dreyfus, ο Flyvbjerg καταδεικνύει ότι μια απόπειρα ερμηνείας της ανθρώπινης συμπεριφοράς συνδυάζει τόσο τον ορθολογισμό όσο και την εναίσθηση σε διαφορετικές, κατά περίπτωση, αναλογίες ή την άρση του ορθολογισμού με την κλασική έννοια, εκεί όπου τα αξιακά προτάγματα ή το γνωστικό

διακύβευμα τον υπερβαίνει. Με αυτή την έννοια, το ζητούμενο για μια ερμηνευτική θεωρία των κοινωνικών φαινομένων θετικιστικών προδιαγραφών δεν έχει νόημα ούτε βέβαια είναι εφικτό στην κοινωνιολογία. Απεναντίας, οι ερευνητές που διακατέχονται από την ιδέα της φρόνησης (rhetoric researchers) πρέπει να είναι προσανατολισμένοι στην κοινωνική αποστολή της έρευνάς τους, αφού η επιτυχία της κρίνεται με όρους αποτελεσματικότητας στο ευρύτερο δημόσιο γίγνεσθαι. Γι' αυτό στις κοινωνικές έρευνες απαιτείται όχι μόνο σωστός μεθοδολογικός σχεδιασμός αλλά και η αίσθηση της κοινωνικής πραγματικότητας και προοπτικής. Η αποδοχή της θέσης αυτής οδηγεί τον ερευνητή να επικεντρώσει την εργασία του στις κοινωνικές αξίες προσπαθώντας να εξισορροπήσει τον εργαλειακό ορθολογισμό (instrumental rationality) με τον αξιακό ορθολογισμό (value rationality) χωρίς, ωστόσο, να ενδώσει ούτε στον δογματισμό ούτε στον άκρατο σχετικισμό.

Επίσης, υπό το πρίσμα του αξιακού ορθολογισμού πρέπει να εξετασθεί και το φαινόμενο της εξουσίας, όχι στατικά (ποιος και γιατί κυβερνά) αλλά δυναμικά (ποιος ωφελείται και ποιος χάνει, πώς μπορούν να μεταβληθούν οι σχέσεις εξουσίας, κ.λπ.) χωρίς καμιά πρόθεση ούτε να αποδεχθούμε τον βολονταρισμό ούτε να εκτραπούμε στον ιδεαλισμό που εξωθεί η ηθικιστική ανάγνωση της κοινωνικής πραγματικότητας. Πρέπει, απλά, να φωτιστεί το κρυφό σημείο ή η δαιδαλώδης διαδρομή από τη γνώση στην πολιτική εξουσία και το αντίστροφο, πώς δηλαδή η εξουσία μπορεί να 'κατασκευάζει' ή να χειραγωγεί τη γνώση.

Συμπερασματικά, μπορούμε να ισχυριστούμε ότι ο Flyvbjerg επαναφέρει στο επίκεντρο του ενδιαφέροντος το κείριο ζήτημα της μεθοδολογίας των κοινωνικών επιστημών, δίνοντας έμφαση σε αυτό που θα έπρεπε από καιρό να είναι αυτονόητο: ότι, δηλαδή, οι ανθρωπιστικές επιστήμες δεν μπορούν παρά να έχουν ως μέτρο μόνο τον άνθρωπο και την κοινωνία αφού η ουσιαστική τους δικαίωση επέρχεται μόνο στον βαθμό που οι άνθρωποι και οι κοινωνίες πορεύονται επ' αγαθώ.

Ανδρέας Δαβαλάς